

Мухай Анастасія Андріївна
студентка юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
науковий керівник –
Маргулов А. Х., д-р іст. наук, доц.,
професор кафедри
міжнародних відносин та туризму
(*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*)

ЖІНКА У ВІЙСЬКУ: ПРАВОВА ПОВСЯКДЕННІСТЬ

Тривалий час «постать» жінки у військовому конфлікті викликала не лише суперечки, а й обурення. Наприклад, противники гендерної рівності зазначали, що жінки більш слабкі, тобто не здатні ані фізично, ані психологічно проходити службу у ЗСУ. Більшість подібних аргументів були спростовані завдяки проведенню соціологічних досліджень. Виявилось, що чоловіки та жінки перебувають в однаковому становищі, тобто можуть страждати від фізичних та психологічних утисків під час проходження військової служби.

Вперше жінки-військовослужбовці поповнили лав західноєвропейських ЗС. Жінки також проявили ініціативу під час Першої світової війни. Науковці вважають, що найбільш популярним жіночим формуванням слід вважати – Жіночий королівський допоміжний корпус, який створили у Великобританії. Для захисту статусу жінок – військовослужбовців було прийнято у 1929 році Женевської конвенції, в якій йдеться про наступне: «ставитися до жінок необхідно з повагою, яка притаманна їх статі».

Не менш активно проявили себе жінки й у Другій світовій війні: вони не лише героїчно боролися за територіальну цілісність Вітчизни, а й віддавали свої життя заради щасливого майбутнього. Вперше жінки активно проявили себе у сфері авіації, створивши 3 жіночі авіаційні частини. Пізніше 28 льотчиць жіночих авіаційних частин отримали звання – Героїв Радянського Союзу.

Нині жінки задіяні майже у всіх сферах суспільного життя, зокрема і у сфері територіальної цілісності нашої держави. Проведемо паралель: раніше в ЗСУ не порушувалося питання про строкову службу жінок-військовослужбовиць. Зараз більшість жінок задіяних в ЗСУ – 40 % від загальної кількості військовослужбовців. Отже, поступово зменшується гендерна нерівність.

Незважаючи на це ми відстали від цивілізаційного устрою, в якому жінка та чоловік рівні у всьому. Якщо говорити про статус жінок закордоном,

то вони обіймають високі посади та отримують найвищі військові звання. Для українок – це залишається мрією. Ця ситуація не свідчить про те, що українські жінки поступаються у витривалості чи фізичній підготовці. Все залежить від військового керівництва, яке демонструє, що жінки мають повністю підкорятися чоловікові.

Нагальною проблемою вважається нестача або її відсутність зручної та гігієнічно придатної для використання військової жіночої форми одягу, не розуміння з боку командирів та колег-чоловіків, обмеження можливостей у професійному і службовому зростанні. Мають місце окремі випадки обмеження соціальних прав жінок у частині дотримання чинного законодавства з питань материнства і дитинства, а саме: залучення жінок, які мають дітей віком до трьох років, від трьох до чотирнадцяти років або дітей-інвалідів, до робіт у вихідні дні, направлення у відрядження без їхньої згоди, відмова у прийнятті на роботу вагітним жінкам і тим, які мають дітей до трьох років [1].

Почесний Консул Держави Ізраїль у Західному регіоні України Олег Вишняков – активний блогер зазначає, що нині на сході України воюють близько 14 тис. жінок. Це демонструє, що жінки несуть військову службу краще, ніж чоловіки. Вони можуть бути не лише медиком, а й боротися з ворогом з автоматом в руках.

Варто зазначити, що законодавчі зміни не відбуваються швидко, тобто чинними залишаються застарілі норми права, які суперечать реаліям.

Стаття 20 закону "Про військовий обов'язок і військову службу" визначає, що чоловіки можуть укласти контракт на проходження військової служби, якщо вони не досягли граничного віку перебування на військовій службі (залежно від військового звання 45-60 років). При цьому, враховуючи, що граничний вік перебування у запасі жінок становить 50 років, жінки віком від 40 до 50 років (на відміну від чоловіків) позбавлені змоги укласти контракт на проходження військової служби [4].

Більш детально участь жінок у військових діях розглядалася в рамках соціологічного проекту «Невидимий батальйон: участь жінок у військових діях в АТО». В рамках дослідження виявили, що жінка має інкорпоруватися до армії інституційно. Далі жінки стикаються з проблемою оформлення, тобто збільшилась кількість жінок, які служать неофіційно. Подібні жінки стають невидимими для керівництва, вони втрачають можливість отримання пільг, на які мають право всі військовослужбовці. Звісно, учасниці бойових дій знають про це, але продовжують боронити державу. Вони вважають мотивацію втратити усі соціальні виплати не критичною, бо мають на меті захищати кордон держави від загарбників.

І навіть у тих випадках, коли військовослужбовиця офіційно оформилася на службу у ЗСУ, її фах за документами не завжди збігається з її фактичним родом занять. Такі труднощі із офіційним оформленням жінок на різні посади фактично роблять цих військовослужбовиць виводять у безправну юридичну площину. Проте, попри концептуальне бачення Міністерством

оборони України ролі жінок на фронті як доглядової, допоміжної, про що вже говорилося вище, фактично обіймає суто бойові посади третя частина учасниць бойових дій [3; с. 26].

Проект «Невидимий батальйон» покликаний захищати та підтримувати жінок, які відбувають службу. Створення проекту посприяло тому, що жінки можуть займати бойові посади, наприклад снайпер, танкіст, розвідник, гранатометник та інші. Але, все одно, дві третини посад в ЗСУ залишилися доступними тільки чоловікам. Соціологічне дослідження дало поштовх внесенню змін до законопроектів, щодо реалізації рівних прав жінок під час проходження військової служби у лавах ЗСУ. Нововведення дозволили жінкам обіймати генеральські посади. Першою жінкою, що отримала генеральське звання стала – Шугалей Людмила, котра була удостоєна звання у жовтні 2018 року.

Отже, варто зазначити, що нині жінки – військовослужбовці потребують підтримки з боку держави. Мова йде про встановлення гендерної рівності, тобто закріпити рівноправність жінок і чоловіків, які відбувають службу в ЗСУ. Основне завдання держави – покращення та розкриття потенціалу жінок. Подібні зміни позитивно вплинуть на посилення боєздатності не лише ЗСУ, а й інших військових формувань. Керівництво ЗСУ має ініціювати відповідні зміни до ЗУ «Про військовий обов'язок та військову службу», які б покращили статус жінок-військовослужбовиць.

---

1. Біла книга 2010: оборонна політика України . Київ: МО України, 2010.

2. Клименко Н. Г. Роль і місце жінки-військовослужбовця в Україні. *Економіка та держава*. 2014. № 5. С. 116-119.

3. «Невидимий батальйон»: участь жінок у військових діях в АТО (соціологічне дослідження) / за ред. Тамари Марценюк. Київ: ФОП Клименко, 2016. 80 с.

4. Про військовий обов'язок та військову службу: Закон України від 01 січ. 2020 р. №263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12> (дата звернення: 27.01.2020).